

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Використання матеріальних ресурсів у господарському житті є невід'ємною частиною діяльності кожного підприємства, особливо спрямованого на виготовлення продукції. Своєчасне та якісне постачання сировини часто визначає успіх збуту та безперервність бізнесу. Тому важливим етапом буде аналіз ресурсів на підприємстві, визначення повної постачання матеріалів, з якою кількістю дефектів, а також своєчасний розрахунок необхідних коефіцієнтів, щоб зрозуміти, наскільки ефективно використовується сировина в організації.

Постійне збільшення робочого обладнання, яке використовується у виробництві, розширення обсягів виробництва, введення в експлуатацію нових основних фондів і накопичення капіталу вимагають все більшої кількості сировини, матеріалів, палива та енергії. Товари, матеріали, паливо та енергія в цьому контексті об'єднуються загальним терміном – матеріальні ресурси, хоча цей термін значно ширший.

В умовах сучасної ринкової економіки та жорсткої конкуренції, питання економії та раціонального використання матеріальних ресурсів стало дуже актуальним. Матеріальні ресурси як предмет праці є одним із трьох основних елементів виробництва. Без них, звичайно, неможливе виробництво. Але це ще не все, що характеризує роль і значення матеріальних ресурсів. На них припадає дві третини вартості виготовлення продукції, собівартості виготовленої промислової продукції і не менше половини її ціни. [1]

Проведення аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів, безсумнівно, повинно здійснюватися по черзі і пов'язано з низкою конкретних етапів. Узагальнюючи напрацювання дослідників [М.І. Петренко](#), [А.Г. Драбовський](#), [В.М. Петренко](#), структуруємо їх на рис. 1.

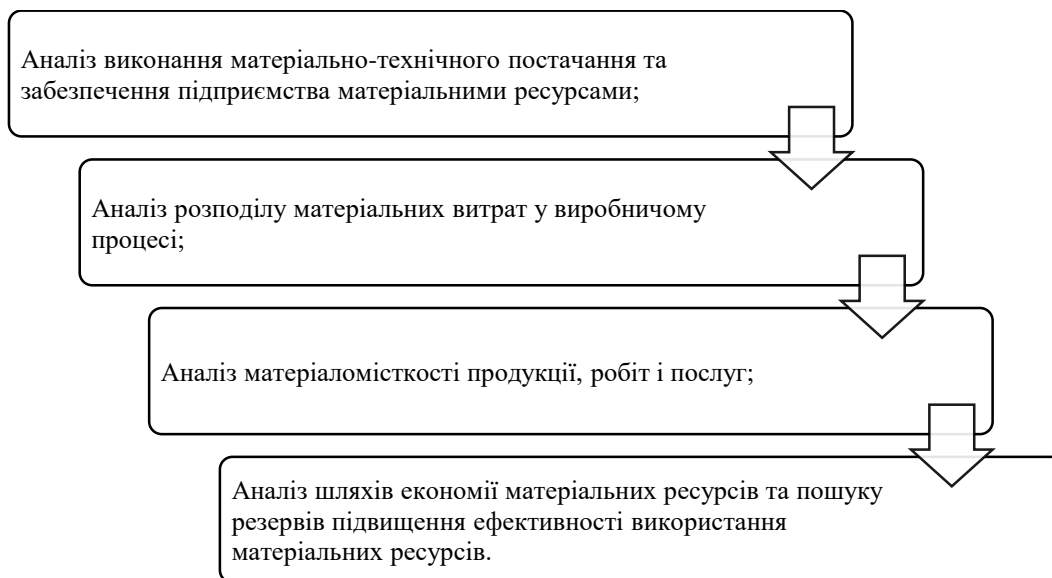

Рис. 1. Етапи проведення оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства Джерело: авторська розробка

Процес аналізу ефективності використання основних засобів розкривають у цілісному зв'язку з іншими видами аналізу, які дозволяють повно розглянути та комплексно охарактеризувати економічне та фінансове становище підприємства. Особлива увага приділяється аналізу матеріально-ресурсної забезпеченості, який досліджує ступінь забезпеченості матеріальними ресурсами та стан запасів, показує зв'язок між джерелами матеріальних ресурсів, їх використанням та якістю. [2]

За словами [О. І. Ястремського](#): «методика аналізу ефективності використання основних засобів дещо відрізняється від описаної раніше. Цей автор при аналізі матеріальних ресурсів спочатку звертає увагу на розрахунки системи показників (матеріаломісткість, матеріалоемність, частка матеріальних витрат тощо), а потім аналізує за двофакторною мультиплікативною моделлю, що стосується аналізу матеріаломісткості та адитивної моделі впливу матеріаломісткості залежно від різних видів матеріалу» [5, с.86]. Автор не проводить паралелі між аналізом наявності матеріальних ресурсів та аналізом ефективності їх використання і, на відміну від описаних вище методів, не встановлює зв'язку.

Провівши дослідження аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів різними авторами, слід зазначити, що кожен метод має як переваги, так і недоліки. Для додаткового дослідження ефективності використання матеріальних ресурсів слід вдатися до аналізу впливу тих чи інших факторів на такий важливий показник, як матеріалоздатність, за допомогою абсолютних різниць. Метод абсолютних різниць в чомусь схожий з методом ланцюгових підстановок за рахунок послідовного виведення дельти за показниками, однак основна увага розглянутого методу зосереджена на абсолютній зміні показника в порівняльному періоді до попередній. Ці дії показують, як зміна умовного показника року вплинула на залежну вартість (наприклад, на дохід).

Потреба в зовнішніх матеріальних ресурсах виражається як різниця між загальною потребою в певному виді ресурсів і сукупністю власних (внутрішніх) ресурсів для задоволення цієї потреби. У той же час запланований і фактичний коефіцієнт забезпеченості дає змогу оцінити, наскільки підприємство задовольнило потребу в матеріальних ресурсах за допомогою контрактів на поставку. [3]

Використання узагальнюючих показників при аналізі матеріальних ресурсів дозволяє отримати уявлення про ефективність використання матеріальних ресурсів і розрахувати резерви їх збільшення. Роль індивідуальних показників полягає в описі ефективності споживання окремих видів матеріальних ресурсів (наприклад, палива, сировини або енергії), також стає можливим зниження матеріаломісткості окремих видів продукції (питома матеріаломісткість).

Фактичний рівень показників ефективності використання матеріалів порівнюється з плановим (вихідним), враховується динаміка даних та причини їх розбіжностей. Для розрахунку впливу факторів на зміну показників використання матеріальних ресурсів можна використовувати методи ланцюгових підстановок, абсолютних чи відносних різниць, а також інтегральний метод. [4]

На основі факторного аналізу виявляються резерви підприємства. Наявні результати аналізу використовуються для нормування витрат на сировину та матеріали для виготовлення продукції (надання послуг), у тому числі для визначення загальної потреби в матеріальних ресурсах для виконання плану.

Отже, узагальнюючи, можемо зробити висновок, що аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно використовуються матеріали на підприємстві, чи відповідають витрати отриманим доходам, позитивна чи негативна динаміка за такими показниками, як матеріалоемність, матеріаломісткість, питоми показники. сила тягіння, паливоємність і ресурсомісткість. Роль такого аналізу особливо велика, оскільки при правильному використанні матеріальних ресурсів і оптимальній вартості сировини прибуток підприємства також значно зростає. Тому важливо уникати великої кількості матеріалів, що не відповідають вимогам в економіці підприємства, великих обсягів ресурсних витрат, які не є обов'язковими для виконання плану. Особливо для компаній, які орієнтуються на виробництво продукту, важливо оптимізувати використання своїх матеріальних ресурсів для забезпечення стабільності та прибутковості підприємства. Аналізуючи ефективність використання матеріальних ресурсів, можна виявити резерви або слабкі місця, які потребують удосконалення у виробництві.

Загалом, аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів допомагає підприємству оптимізувати витрати, підвищити якість та конкурентоспроможність, зменшити вплив на навколишнє середовище і забезпечити більш стійку та результативну діяльність.

Література:

1. Вітвіновський А.А. Система управління витратами на підприємстві URL: https://lubbook.org/book_486.html (Дата звернення: 01.10.2023).
2. Довжик, О. О. Управління витратами як чинник підвищення прибутковості і рентабельності сільськогосподарських підприємств. Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2016. Том 23. С. 37-44.
3. Петренко, М. І. Витрати підприємства. Економіка підприємства. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. С. 110–145.
4. Піскунова Н. В. Аналіз витрат виробництва як важлива ланка ефективного управління промислового підприємства. Економічний аналіз : зб. наук. праць: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2013. Том 13. С. 357- 364.
5. Ястремський, О. І. Міжгалузевий аналіз витратності та продуктивності економіки України: порівняння у часі і між. Кибернетика и системный анализ. – 2020. – № 4. – С. 85–97.